

rodno da ga dohvati obema rukama, izdigne, priklone malo uz se, popodrži i grudi-
limi i prenese kuda treba. Ali prste njegove desne ruke oparila je nemilosrd-
no ključava voda, oni su u zavoju, viri samo vrh srednjeg prsta. Kožen međutim
mora da se premesti, a radnik je sam. Svi znamo te situacije: nešto mora biti
izvršeno, a pita se samo za izvršenje stvari, a ne i za izvršioca. Radnici i kad
ih je povisije, nađu se u takvim situacijama; nemaју довољан број сарадника, немају
стручног руководиоца, ~~nemaју~~ немају сав влат, немају влат у добру стању,
једнога од главних радника боли десна рука, а на целој од рата, недостaje ~~како~~
пешчи—али ствар мора да се изврши... Покуша дакле онај горе помоћу
нуди радник, који камен мора да пренесе, покуша да камен ногома тиска. Ного, из-
гледа да нису довољно у вези ни са мозгом, ни са срцем: камен се превлађује тачно
како не треба, удаљује се од правца. И још и обућу мушти. Рукима, рукима! говори
нешто у раднику. Радник се нагну, опсује и ного и руке. Али руке, боље од чеве-
ке, опет му шапну: рукима, рукима! Радник, кад чује такво шаптање, почесто не зна
да му то и срце шапће: руке су човеку одмах до срца никте. Рукима, рукам! Ра-
дик онај тад погледа у две своје руке, погледаше и руке њега. Случну ниско, поло-
жи сасвим до камена леву руку са дланом нагоре преко ваке нотисне лоптицу да он
он шаке постала већа, па онде инкином увезене руке подobaњом од завоја ~~стане~~
значити камен на леву руку, догуре га, превени, дотере положи према подноси. Ру-
ку са каменом приклоне тад трабушној дупљи, камен се межице и углади у дупљу, која
је код радника ^{обично} доста презира, па се онда пажљиво издигне и пође. Рука под
каменом подрхтава од притиска и од одговорности; прсти испод даске тегле се и
круте, одмећују се у одговорности, за тренутак се одмори један или други прст,
као по договору са остелима, ~~па~~ опет приграби посао тачно повтено, значећи. Па
онда, камен у лежишту као да постаје несигуран. Одмах они прсти ододе, у мреку,
слично житама под дрветом, стрепну, упу, затегну и равнотежа опет завлада. Срце
зна да су притиснути прсти бледи, решири се дакле што може и одобаци им у помоћ
добар талас крви. Ахха, помози још мало, јер ако се ми не здружимо, здружиће се
умор и притисак, и терет ће снетети, сремота ће се десити, а руке су много понош-
сите. Тад крену нека самост и у десној руци под завојем. Слободни вршек сред-
њег прста обзети два-три пута камен као да очи има, веће, израчуна једну наро-
читу тачку, и јагодином својом подупре — да ли подупре, да ли придржа, да ли ох-
рабри, да ли понесе? тек тамо воде ископине над дланом жите срце куину у ~~до~~

и тако уз сарању и једног комедића од прста радник пренесе камен. То јест, две руке његове пренесоме камен, то јест вест прстију пренесоме камен, вест прстију се ујединише, утакмичише, и терет се свази где треба.

Друга је причина о воденичару. Пробити дола не једном месту и отиче, отиче даљу и ноћу. Не сувише нагло, али опасно. Воденичар види и не види, свакако не хаје. Кад је вода већ сасвим гласно стала да пева збогом остај, руке воденичареве се узнемирише, дохватише му главу, мућнуше њоме певом десно, завратише је да види колико у вис прска одлив воде — дако ће му то бити доста. Воденичар зна и не зна, хоће и неће. Једна рука се срдито одби од њега и стала дохватити ватке. Она друга прискочи, загреби кучине, катрен, напичић у зубе и мало потисне. Она прва ухвати воденичару врећу с клиновима, а себи о један јон мало слободан прст обеси макаве, и о макаве кануру канапа. Воденичар — не може да опсује, јер је рука зубе запослила, не може ногом да отфрани ствари, јер му свуд око ногу стоји још друга опрема за рад. Овако натоварен и лут крену, али се опет врати, као даљ кољ што готово оседлави се пут врће у стаљу. Не треба мојој воденици Сави и Морави, радиће и са онакојој води почасно сигурно. Али воденице сустаје, шум стаби, по различеној води благају патке. Воденичар догреби мотку и помисли половину лавине. Скотови ниједни, то ту сте нашла воду да пијете и троните, воденицу да ми сактите. Те ноћи, како заспи, усни воденичар дае своје руке. Успривиле се пред њим, ништа не говоре, само су у свима зглобовима немирне, трају се, грче, и опет истежу. У рамену, у лакту, у лну подлактице, у десет прстију, сваки са три зглоба и три полуге-дизелице, лакте у педесет и више ватки — свуд се узнемирио рад и прети олгоборност. Разумеде воденичар — напослетку своје руке, скочи из постеле и уз свећу са својим рукама-тачкичар — кнема попречи квар, излечи воденицу, сапре са себе стил од глупости и лености.

Раднице, да ли си некада снимаво своје руке? да ли некада у будном стању разговараш с њима? да ли си их некада запитао: ко су и што су кад све занате и вештине знају, а строј свој никада не расклапају, не поправљају. У пола ноћи као и у пола дана скачу готове, без вања, без замехивања, улећу у рад складно, без грешака, рале, ако погреша, одмах као да у сваком зглобу има по памет, исправљају грешке. Табе и лану твоју крене, туђину у невољи помажу, за свако телесно и духовно ~~не~~ ^{зависно}ство ~~те~~ твоје се прилажу. И хлеб месо и из жице сјатку песму маме. Конач ти устима приноси, калгу ти пред очима отварају.

и можда племените мисли нити, а можда и зле намере храним, оно што натиом непо-
 мичном тату није непомично, то су твоје руке. Племениту твоју мисао руке радо-
 прихватају и радосно је гину у вис; прикосну или звиждуна мисао твоју одају ~~завр-~~
 завршеним прстима, искиданим ~~вижовим~~ покретима. А ако, различе, дешио болестан и
 немоћан, и мислиш да си раскинуо са животним стварима, руке твоје опавгавају
 мечодушност твоју. Прсти на рукама вијоре; руке те ~~својим~~ ^{својим} поприлижу, потсећају
 те на ред као мuku и као ~~заволау~~ ^{као} ~~на~~ ред као здравље и оздрављење. Један високи-
 шист болесних плућа и осуђен да подлегне, послушао је руке и прелазично гулазом
 по ~~жицама~~ ^{жицама}, ~~покудежи~~ ^{покудежи}, и ~~редовно~~ ^{редовно} се свирчи. Не је нестало и те снаге. ~~Она~~ ^{Она} ~~сусе~~
 руке досетиле, и болесник је чукао по ~~жицама~~ ^{жицама} ~~виолине~~ ^{виолине} као по тамбури и чулио
 се како је и то јом лепо и звучно. Једног дана је изрекао велику истину и то-
 плу хавау рукама, ~~пепћући~~ ^{пепћући}: "руке су ми задремале, свршено је са виолином и са
 миом." И умро је ~~загледав~~ ^{загледав} у своје руке. Код руке мирно легну, оних тридесет ~~завр-~~
~~зглобова~~ ^{зглобова} и тридесет ~~покуде~~ ^{покуде} не могу више ништа, ~~она~~ ^{она} ~~и срце~~ ^{и срце} ~~неће~~ ^{неће} ~~више~~ ^{више} ~~дуго~~ ^{дуго} ~~куца~~ ^{куца}

Зато је твој ~~губити~~ ^{губити} руке, превалити мекар
 само једну руку. Мисао је млад, сасвим млад инвазил партизан. ~~Десна~~ ^{Десна} ~~десну~~ ^{десну} ~~руку,~~
 и ~~нико~~ ^{нико} ~~још~~ ^{још} ~~не~~ ^{не} ~~уме~~ ^{уме} ~~да~~ ^{да} ~~потпише~~ ^{потпише} ~~име~~ ^{име} ~~завицом~~ ^{завицом} ~~тако~~ ^{тако} ~~да~~ ^{да} ~~буде~~ ^{буде} ~~чактико.~~ ^{чактико.} Писао ~~нам~~ ^{нам} ~~је,~~
~~ни~~ ^{ни} ~~познат~~ ^{познат} ~~откуд~~ ^{откуд} ~~неколико~~ ^{неколико} ~~редова,~~ ^{редова,} ~~и~~ ^и ~~пошпи~~ ^{пошпи} ~~сво~~ ^{сво} ~~да~~ ^{да} ~~смо~~ ^{смо} ~~једва~~ ^{једва} ~~прочита~~ ^{прочита}
~~име.~~ ^{име.} Требао је ~~како~~ ^{како} ~~једну~~ ^{једну} ~~десну~~ ^{десну} ~~већ~~ ^{већ} ~~издату,~~ ^{издату,} ~~коју~~ ^{коју} ~~нико~~ ^{нико} ~~није~~ ^{није} ~~више~~ ^{више} ~~имео,~~ ^{имео,} ~~ни~~ ^{ни} ~~изде-~~
~~вач,~~ ^{вач,} ~~коме~~ ^{коме} ~~је~~ ^{је} ~~кућа~~ ^{кућа} ~~и~~ ^и ~~ред~~ ^{ред} ~~стрелана~~ ^{стрелана} ~~у~~ ^у ~~рату.~~ ^{рату.} Негативан одговор смо ~~младом~~ ^{младом} ~~парти-~~
~~зану~~ ^{зану} ~~написа~~ ^{написа} ~~са~~ ^{са} ~~много~~ ^{много} ~~симпатије,~~ ^{симпатије,} ~~са~~ ^{са} ~~надом~~ ^{надом} ~~да~~ ^{да} ~~то~~ ^{то} ~~чувено~~ ^{чувено} ~~дело~~ ^{дело} ~~једне~~ ^{једне} ~~велике~~ ^{велике} ~~књи-~~
~~жевности~~ ^{жевности} ~~мора~~ ^{мора} ~~опет~~ ^{опет} ~~бити~~ ^{бити} ~~издано.~~ ^{издано.} Милош је одговорио од речи до речи ово: Ваше
 писмо ме је много обрадовало. Како сам добио негативан одговор што се ~~книге~~ ^{книге}
 тиче, ~~редује~~ ^{редује} ~~ме~~ ^{ме} ~~да~~ ^{да} ~~сте~~ ^{сте} ~~си~~ ^{си} ~~узели~~ ^{узели} ~~толико~~ ^{толико} ~~труда~~ ^{труда} ~~и~~ ^и ~~книго~~ ^{книго} ~~ми~~ ^{ми} ~~одговорили.~~ ^{одговорили.} Знате ли да
 човек не ~~напиза~~ ^{напиза} ~~баш~~ ^{баш} ~~често~~ ^{често} ~~на~~ ^{на} ~~ауде~~ ^{ауде} ~~спремне~~ ^{спремне} ~~да~~ ^{да} ~~саслушају~~ ^{саслушају} ~~или~~ ^{или} ~~да~~ ^{да} ~~се~~ ^{се} ~~заинтересују~~ ^{заинтересују}
 за некога. Често помислим да сам ~~нешто~~ ^{нешто} — како да се изразим — нешто као сувишен
 предмет међу осталим ~~аудима.~~ ^{аудима.} То ми се особито ~~чини~~ ^{чини} ~~када~~ ^{када} ~~се~~ ^{се} ~~случајно~~ ^{случајно} ~~нађем~~ ^{нађем}
 међу мноштвом. Кажем случајно, ~~вер~~ ^{вер} ~~већ~~ ^{већ} ~~им~~ ^{им} ~~део~~ ^{део} ~~свога~~ ^{свога} ~~времена~~ ^{времена} ~~проводим~~ ^{проводим} ~~сам~~ ^{сам} ~~са~~ ^{са} ~~собом.~~ ^{собом.}
 И миран сам ~~тада~~ ^{тада} ~~готово~~ ^{готово} ~~задовољен.~~ ^{задовољен.} Зато је тако. — Зато је тако, драги ~~млади~~ ^{млади}
 пријатељу, што мноштво ~~име~~ ^{име} ~~по~~ ^{по} ~~две~~ ^{две} ~~руке,~~ ^{руке,} ~~а~~ ^а ~~ти~~ ^{ти} ~~само~~ ^{само} ~~једну,~~ ^{једну,} ~~зато~~ ^{зато} ~~шти~~ ^{шти} ~~се~~ ^{се} ~~још~~ ^{још} ~~не~~ ^{не} ~~узлех~~ ^{узлех}
 у руку-усемањенину; зато што мислиш да је са десницом твојом отишао и позив твој
 у животу. Верујем да је твоја драма нешто као драма потонулог брода: десна ~~тво~~ ^{тво}
 твоја рука, "оооо" руке, како сви имамо обичај да неправедно говоримо, још се по-
 следњи пут издигао, као ~~катарка~~ ^{катарка} ~~на~~ ^{на} ~~броду~~ ^{броду} ~~који~~ ^{који} ~~тоне~~ ^{тоне} ~~и~~ ^и ~~оде~~ ^{оде} ~~све~~ ^{све} ~~било~~ ^{било} ~~потопље-~~ ^{потопље-}
 но, угашено. Пази, Милошу! ~~једног~~ ^{једног} ~~дана~~ ^{дана} ~~руке-усемањеника~~ ^{руке-усемањеника} ~~ће~~ ^{ће} ~~те~~ ^{те} ~~изненадити~~ ^{изненадити} ~~биће~~ ^{биће}

levo i desno, jer je u rukama života na pretek, jer nije odatle što su
ruke čovečje tako blizu srpu i glavi.

Како се умеју вадити твоје руке, рејниче, ти цео не умећ
боље ни лепше. Да ти си посматрао оно живо, па и загонетно позориште од сен-
ки на зиду. Глуми, твоје две руке: изводе претставе твоје гилке, твоје досет-
ливе, твоје паметне руке. Шездесет алатки, које су јутрос можда мост градили,
увече се играју мизике. Сва секунда се преоблаче, мењају карактер, од животиња
постежу људи, од људи животиња, за час један неправе од мушког женско, од женско
кога мушко. Сва зец са огромним ~~ух~~ ушима, скоче и бежи; сад турчин са турбаном
пуши, сад две прије иду на пијешу, и једна измиче, жури, друга напред и звестаје;
сад се рну два кучета и долази ботина да их смири; сад гусеница путује на својим
точковима и обзириво стаје и подиже главу. Гмеју се људи и деца; па се одје-
ларед угодње над сенки нагло нестане и глумиша нигде нема. Гледају људи у своје
своје руке и чисто не верују

беру ju i znaju, naučnički tačno znaju taјne руку и ручнога
 рада он^и мушкерни који израђују осетљиво ^{све}фине ^{све}дјелове машина, и ^{све}механе које израђују
 ју уметничка ремек-дјела, ремек платно, ремек ћилим, ремек чипку и завјесу, танке ^{све}ма-
 као паучине, а у узорним чисте и савршене као рез у бронзи. Руке човечје су
 чудне, чудотворне. Из земљине утробе чупају руду, из човечје утробе чупају бо-
 жанство. Месе гво^{зде}, ^и праве коначну паучину. Нежна је, и лака, рука човечија као
 пена, и тешка и груба као буздован, а једна и друга је разлик и уметник. У мекан
 но испуњен ^инајч^ић ударе^{но} је ^иназ^ић клинчића, и о сваком клинчићу висе ка^итем ^ина-
 танкога ^ико^ина, а у ^ипрости^има међу клинчићима лебди невидљива се посматрача
^ип^ина, узорка и то је све. И просто, и невероватно заплетено. На^иносе се сад на^и
 то ^иб^иде ^ина^иске ^ируке, ^ипома^изо ^исмет^иачке и без игала, без кукица, без ^ипрома^иача —
 прсти руку изводе игру у ^иу^имет^иача, ^иукр^итања, ^изач^ии^иорав^иња, ^исоби^ијања, ^ираз^иређив^иња, ^исен-
 чења. Погрешити се ^ит^иу не сме, сем да се све урађено уништи и ^иизнов^иачи^ине. Има
 грешака на слици врло великог сликара, нема грешке на неком ремек-ч^ир^итаву или
 завеси. Доне те, од ужасно напрегнуте ^ип^ина^ие ^иб^иде су, а прсти од ^иф^иноће ^ипос^иа
 издужени, ^ииста^ињени, ^изави^ињени као оловке, ^иб^иде и они. Ми^име ^иизме^иђу ^ион^иих ^иклинчића,
^ипи^ипају ^икончиће, ^иосе^ићају ^икако ^иа^их ^ипи^ипају ^икончићи, и по томе ^изна^ију ^иште ^ира^иде и
 како се ^иузорци ^иоп^иртавају, ^идо^ивр^ишују.

Различиче, постовање твоје према твојим рукама, одговорност
твоја према твојим рукама, то је твој морал. Гледај у руке своје, исповедај
о различиче, као у огледало своје. Разговарај се својим рукама, исповедај се о

својим рукама. Није брдава што се постиђено, брижно ил^и расипано тиме због-
 њу руке. Дистинктивно али поносите гледај у своје руке, свеједно што су мрке, ~~ра~~
 разглављене, ишаране троговима од ~~засејотина~~ изгоретина. Негуј своје руке, као
 што су стари народи неговали своје танкичаре и победнике. Окупеј их, и благо их
 протрајај свугде где су путеви крви или стари омиљци и чворови. Умивај их у мла-
 кој води, која ће размекати и отплавити нечистићу. ~~марше~~ Помежи их мало уљем,
 да не прске и не криваи кожом ~~ра~~ од жега или од стули. И испружи их онде
 да се одморе, у топлој крици, или на хладној плочи стола, и тиме у себи, ити
 гласно да сви чују, реши рукама: ~~хвата~~ ^{полазе} а мало ~~узме~~ свечан тренутак: помичуј
 рукама своје или туђе детенце, које гледа у тебе као у чудо. Спусти руке на ~~ре~~
 ме некога који страда. Не заборави да све живо чека милосту, и да су руке оне
 које и милосту носе. Да су руке сведочанства љубави, свеједно да ли се спуштају
 на теме драгог створења, или на точак крме што бродом упрена.

Андреј Сандулов